

יסודות פסחים

שיעור שלישי

חובת השבתת החמץ

מקורות

- א. שמות יב, טו
- ב. מנחת חינוך מצווה ט סק"א; רש"י ד: ד"ה בביטול, תוספות ד: ד"ה מדאורייתא
- ג. כא. במשנה; חידושי ר' חיים הלוי חמץ ומצה פ"א ה"ג
- ד. כז: מהמילים "ר' יהודה אומר" עד "יכול להשביתו"; שו"ת שאגת אריה סימן פ"ג

מנחת חינוך מצווה ט סק"א

והנה לכאורה יש ספק אם המצוות עשה הוא שיהא החמץ מושבת ואם יש לו חמץ חוץ מה שעובר על לא תעשה דבל יראה ובל ימצא עובר עוד על העשה ואם אין לו חמץ אינו עובר בלאו וגם המצוות עשה מקיים בשב ואל תעשה כמו בשבת ויום טוב איכא עשה דשבתון בעשיית מלאכה ואם עבר ועשה מלאכה עובר בעשה ולא תעשה ואם לא עשה מלאכה חוץ מה שלא עבר על הלאו קיים גם כן מצוות עשה דשבתון... או דלמא דמצוה עליו בקום עשה דישיבת החמץ ואם אין לו חמץ לא קיים העשה כמו מי שאין לו ד' כנפות נהי דאינו עובר מ"מ לא קיים המצוה הכא נמי גם כן כמו התם דמצוה עליו לקנות טלית וכדי לקיים מצות השי"ת הכא נמי מצוה לחזור שיהי' לו חמץ קודם פסח ויבער אותו ב"ד כדי לקיים מצוות עשה בקום עשה...

וכן מבואר בתוס' פסחים ד' ע"ב ד"ה מדאורייתא שכתבו איך נילף ביטול מתשבתו הא אמרינן לקמן אך חלק והוא בחצות ובחצות א"א לבטל שהוא לאח"כ איסורו ע"ש ואי המצוה בשוא"ת א"כ ל"ק כלל דהתורה אמרה דבחצות יהיה מושבת כבר... אע"כ דס' התוס' דהעשה הוא בקו"ע א"כ קבעה התורה זמן למצוה ולא קודם כמו מילה.

חידושי ר' חיים הלוי חמץ ומצה פ"ג ה"א

ונראה דלא דמי המצוה של תשבתו דהשבתתו בכל דבר למצות שריפה, דמצות תשבתו בשאר השבתות הוי עיקר המצוה שלא יהא להבעלים חמץ, משא"כ אם מצותו בשריפה הוי מצוה שחייל בהחפצא של החמץ דחלה בו דין שריפה...

ולפ"ז הרי מיושבים היטב דברי הרמב"ם דלוקין על לאוי דלא יראה ולא ימצא, דהטעם דלא חשוב לאו הניתק לעשה צ"ל שהוא משום דס"ל דהך תשבתו עיקרו הוא איסור עשה שלא יהא לו חמץ והוי כמו כל דברים האסורין בעשה ולא תעשה דלא הוי ניתק לעשה, וא"כ לא שייך זאת אלא אם נימא דהשבתתו בכל דבר, וכמו שנתבאר דלמ"ד השבתתו בכל דבר עיקר הקרא דתשבתו הוא שלא יהא להם חמץ, משא"כ אם נימא דמצותו בשריפה א"כ הוי מצוה הנעשית בגוף החפץ, ואז פשיטא דהוי ניתק לעשה כמו שריפת נותר וכדומה.

שו"ת שאגת אריה סימן פ"ג

ועק"ל ע"ד הרמב"ן מהא דיליף ר"י דאין ביעור חמץ אלא שרפה מק"ו מנותר שאינו בבל יראה ואמרו לו כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין דאם לא מצא עצים לשורפו יהא יושב בטל והרי לדבריו ז"ל האי פלוגתא דר"י ורבנן ע"כ אינו אלא באם אינו מוציא את החמץ מרשותו דאלו במוציאו מרשותו סגי ליה בהכי וא"צ ביעור כלל וא"כ מאי קאמרי רבנן דסופו להקל הא אין סופו להקל דאם לא מצא עצים לשורפו לר"י מחויב להוציאו מרשותו דוקא ותחלתו וסופו להחמיר הוא...

ומה שנ"ל בזה הוא זה דוודאי אף על גב דמהני לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא במוציאו מרשותו משום דגבי אזהרה שלהן כתב רחמנא ביתך וגבולך וכל שאינו בביתו וגבולו שוב אינו עובר עליו ואפי' במוציאו מרשותו בתוך הפסח סגי ליה... אבל מ"מ לענין מצות השבתה אינו כן אלא כל היכא שמוציאו מרשותו קודם איסורא שהוא קודם שש שעות של ע"פ... שוב לא חל עליו מצות השבתה מה"ת אפי' לאחר זמן איסורא ולאחר שהחמיץ וא"צ להשבתו ולבערו מן העולם כלל אבל אם היה ברשותו לאחר שהחמיץ לאחר זמן איסורא מעתה חלה עליו מצות השבתה ולא סגי ליה מעתה בהוצאה מרשותו וה"ט משום דכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם והאי השבתה היינו ביעור מן העולם אי לר"י בשרפה אי לרבנן בכל דבר.

בשיעורים הקודמים עסקנו ביסודות איסור בל יראה ובל ימצא - איסור קיום החמץ ברשות ישראל - והרחבנו בביאור גדרם. בשיעור היום נעסוק בחובת השבתת החמץ המופיעה בפרשיית 'החודש הזה לכם':

שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השבעי.

[שמות יב טו]

האחרונים האריכו בגדר המצווה, ובעיקר ביחס בין חיוב תשביתו ובין איסורי בל יראה ובל ימצא: האם אין כאן אלא 'איסור עשה' היתה בגדריו לאיסורי הלאוים המקבילים, או שמא חובת השבתה שונה בגדרה מאיסורי הלאוים.

אחד הביטויים המרכזיים לחקירה הזו נמצא בדבריו המפורסמים של בעל המנחת חינוך:

והנה לכאורה יש ספק אם המצוות עשה הוא שיהא החמץ מושבת ואם יש לו חמץ חוץ מה שעובר על לא תעשה דבל יראה ובל ימצא עובר עוד על העשה ואם אין לו חמץ אינו עובר בלאו וגם המצוות עשה מקיים בשב ואל תעשה כמו בשבת ויום טוב איכא עשה דשבתון בעשיית מלאכה ואם עבר ועשה מלאכה עובר בעשה ולא תעשה ואם לא עשה מלאכה חוץ מה שלא עבר על הלאו קיים גם כן מצוות עשה דשבתון... או דלמא דמצוה עליו בקום עשה דישבית החמץ ואם אין לו חמץ לא קיים העשה כמו מי שאין לו ד' כנפות נהי דאינו עובר מ"מ לא קיים המצוה הכא נמי גם כן כמו התם דמצוה עליו לקנות טלית וכדי לקיים מצות השי"ת הכא נמי מצוה לחזור שיהי' לו חמץ קודם פסח ויבער אותו ב"ד כדי לקיים מצוות עשה בקום עשה.

[מנחת חינוך מצווה ט סק"א]

המנחת חינוך מסתפק בגדר מצות 'תשביתו'. האפשרות הראשונה היא, שאת מצוות 'תשביתו' ניתן לקיים ב'שב ואל תעשה'. כאשר האדם לא מחזיק חמץ ברשותו בערב פסח הוא מקיים מצוות עשה. אפשרות שנייה, שאת מצוות 'תשביתו' ניתן לקיים רק ב'קום עשה'. לכן, אדם שלא סילק את חמצו מרשותו באופן פעיל, בזמן חלות המצווה, לא קיים את המצווה. ההשלכה המעשית המידית לחקירה הזו היא, האם אדם שאין ברשותו חמץ בערב הפסח מצווה לחזור אחר חמץ בכדי לקיים בו את מצוות השבתה.

המנחת חינוך מאריך בהצגת נפקא מינות שונות התלויות בחקירה הזו, וביניהן הוא מציין למחלוקת רש"י ותוספות אשר לדעתו מבוססת אף היא על אותה חקירה. רש"י (ד: ד"ה בביטול) סובר שהמקור לדין ביטול חמץ נלמד מ"תשביתו". תוספות חולקים על שיטתו וטוענים כנגדה:

ועוד, דתשביתו אמרינן לקמן מ'אך חלק' שהוא משש שעות ולמעלה, ואחר איסורא לא מהני ביטול.

[תוספות ד: ד"ה מדאורייתא]

תוס' מקשים, שבגמרא [ד:] מבואר שזמן חובת השבתת החמץ הוא משש שעות ומעלה. כמו כן, משמע בגמרא [ו:] שלא ניתן לבטל חמץ לאחר זמן איסורו. אם כן, כיצד ניתן לומר שקיום מצוות ההשבתה הוא בביטול?

המנחת חינוך טוען שקושיית תוס' מבוססת על הבנה מסוימת בגדר מצות "תשביתו":

וכן מבואר בתוס' פסחים ד' ע"ב ד"ה מדאורייתא שכתבו איך נילף ביטול מתשביתו הא אמרינן לקמן אך חלק והוא בחצות ובחצות א"א לבטל דהוא לאח"ז איסורו ע"ש ואי המצוה בשוא"ת א"כ ל"ק כלל דהתורה אמרה דבחצות יהיה מושבת כבר... אע"כ דס' התוס' דהעשה הוא בקר"ע א"כ קבעה התורה זמן למצוה ולא קודם כמו מילה.

[מנחת חינוך שם]

לדברי המנחת חינוך, רש"י מודה שזמן חובת השבתת החמץ הוא מחצות ואילך, אלא שהוא מבין את אופי חובת ההשבתה כתביעה למצב בו בזמן האיסור האדם אינו מחזיק בבעלותו חמץ. לכן, ניתן לבטל את החמץ קודם זמן האיסור, ולקיים את מצוות תשביתו, כיוון שסוף כל סוף בשעת האיסור החמץ מושבת מביטולו. תוספות חולקים וסוברים שאופי חובת ההשבתה הוא על ידי מעשה אקטיבי, ולכן הם סוברים שלא ניתן להסתפק במעשה קודם הזמן, אלא יש להשבית את החמץ מחצות.² מי שביטל את חמצו קודם חצות אמנם לא ביטל את מצוות ההשבתה, אך מאידך לא ניתן לומר שקיים את המצווה.³

עניין נוסף שיש לבחון בנוגע לאופי חובת ההשבתה, נידון בדברי רבנו חיים הלוי ביחס לפסיקת הרמב"ם [חמץ ומצה פ"א ה"ג], לפיה מי שעובר על איסור בל יראה ובל ימצא חייב במלקות. פסיקה זו עומדת בסתירה לכאורה לדברי הגמרא [צה.]. מהם עולה שאיסור בל יראה ובל ימצא הם 'לאו הניתק לעשה' של חובת ההשבתה, וממילא אין ללקות עליהם. ר' חיים סובר שיישוב פסיקת הרמב"ם נוגע למחלוקת חכמים ור' יהודה באופן ביעור חמץ:

רבי יהודה אומר: אין ביעור חמץ אלא שריפה, וחכמים אומרים: אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים.

[כא.]

לדברי ר' חיים, מחלוקת חכמים ור' יהודה נעוצה בגדר חובת ההשבתה:

ונראה דלא דמי המצוה של תשביתו דהשבתתו בכל דבר למצות שריפה, דמצות תשביתו בשארי השבתות הוי עיקר המצוה שלא יהא להבעלים חמץ, משא"כ אם מצותו בשריפה הוי מצוה שחייב בהחפצא של החמץ דחלה בו דין שריפה.

[חידושי ר' חיי הלוי חמץ ומצה פ"א ה"ג]

¹ כאמור לעיל, המנחת חינוך סובר שאין צורך במעשה כלל, וכך הוא כותב בפירוש בשיטת רש"י: "ולפמ"ש לשיטות רש"י והר"מ והרהמ"ח אם אין לו חמץ מקיים העשה דאינה מוטלת אקרקפתא דגבר' ואפילו אם מבער מתחלת השנה או שאין לו חמץ כלל מקיים המצוה כמו שו"ט דאם אינו עושה מלאכה מקיים עשה ול"ת".

² ביטוי קיצוני לעמדה זו ניתן למצוא בשיטת ר' יצחק בר' אברהם אשר ציין לה האור זרוע [פסחים רנז]: "שמעתי אומרים על רבי יצחק בר אברהם שהיה רגיל בפרוסה אחת לשהות מלשורפה עד תחילת שבע כדי לקיים ביעור דאורייתא כרבי שלמה שפירש דשעת ביעורו היינו שבע [וברך] על אותה הפרוסה על ביעור חמץ". אמנם הוא מציין שמנהגו מבוסס על שיטת רש"י [יב: ד"ה שלא], ולא על שיטת תוס' כפי שעולה מדברי המנחת חינוך, ואכמ"ל.

³ אחרונים ציינו לדברי הרמב"ן [ד: ד"ה ומה שהקשו] שיישב את שיטת רש"י באופן דומה. החתם סופר [ד: ד"ה הא] חולק על המנחת חינוך וסובר שגם רש"י מודה שגדר חובת ההשבתה הוא בקום עשה, אלא שהוא סובר שזמן המצווה הוא במחצית הראשונה של יום י"ד: "ולפע"ד ס"ל לרש"י פ' קרא דאך ביום הראשון תשביתו לא קאי אחצי יום מחצות כי אז כבר עבר לי' מצות תשביתו וקם לי' בב"י כמשמע מלשון לעיל גבי ולבדוק בשית אלא אך ביום הראשון קאי אחצי הראשון של יום י"ד מצפרא עד חצות אותו חצי היום מוטל עליו לבער החמץ".

ר' חיים סובר שר' יהודה, אשר לדבריו מצוות השבתת החמץ היא בשריפה, סובר שמצות "תשביתו" מתייחסת אל 'חפץ' החמץ. המוקד הוא בחומר שצריך להיעלם מן העולם. וזאת בניגוד לחכמים, הסוברים שמוקד ההלכה הוא באדם הבעלים על החמץ. האדם צריך להיכנס לחג הפסח כאשר אין ברשותו חמץ. הבסיס לחלוקה בין עמדת חכמים ור' יהודה הוא אופן ההשבתה. חכמים שמאפשרים שהשבתת החמץ תהיה בכל דבר, מתמקדים בתוצאת ההשבתה, העובדה שהחמץ הושבת על ידי האדם. ואילו ר' יהודה סובר שאופן ההשבתה בשריפה בלבד, וממילא לדעתו המוקד הוא בפעולה המתבצעת על החמץ.⁴ באמצעות החלוקה הזו מסביר ר' חיים את פסיקת הרמב"ם:

ולפ"ז הרי מיושבים היטב דברי הרמב"ם דלוקין על לאוי דלא יראה ולא ימצא, דהטעם דלא חשוב לאו הניתק לעשה צ"ל דהוא משום דס"ל דהך תשביתו עיקרו הוא איסור עשה שלא יהא לו חמץ והוי כמו כל דברים האסורין בעשה ולא תעשה דלא הוי ניתק לעשה, וא"כ לא שייך זאת אלא אם נימא דהשבתתו בכל דבר, וכמו שנתבאר דלמ"ד השבתתו בכל דבר עיקר הקרא דתשביתו הוא שלא יהא להם חמץ, משא"כ אם נימא דמצותו בשריפה א"כ הוי מצוה הנעשית בגוף החפץ, ואז פשיטא דהוי ניתק לעשה כמו שריפת נותר וכדומה.

[שם]

לדברי חכמים, מצוות 'תשביתו' מבוססת על המצב בו לאדם אין חמץ. אם כן לשיטתם נראה שמדובר באיסור עשה המקביל לאיסורי הלאוים. לדברי ר' יהודה, הסובר שמוקד מצוות 'תשביתו' הוא בפעולה על ה'חפץ', מובן מדוע איסורי בל יראה ובל ימצא הם לאו הניתק לעשה דתשביתו. האיסור הוא הימצאות החמץ, וחובת מעשה השריפה 'מתקנת' את איסור השחיית החמץ. הגמרא אשר ממנה עולה שבל יראה ובלא ימצא הם לאו הניתק לעשה שלא לוקים עליו, שנויה בדעת ר' יהודה. הרמב"ם לעומת זאת פסק כחכמים, אשר לשיטתם לוקים על בל יראה ובל ימצא כיוון שהם לאו שאינו ניתק לעשה.⁵

נקודה נוספת המחדדת את ייחודיותה של חובת ההשבתה על פני איסורי הלאוים, קשורה אף היא במחלוקת ר' יהודה וחכמים. במהלך הדיון בין ר' יהודה וחכמים בנוגע לדרישתו להגביל את ההשבתה לשריפה בלבד, אומרים חכמים לר' יהודה:

אמרו לו: כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל - אינו דין. לא מצא עצים לשורפו - יהא יושב ובטל? והתורה אמרה תשביתו שאר מבתיכם - בכל דבר שאתה יכול להשביתו.

[כז:]

חכמים סוברים שחומרתו של ר' יהודה בהגבלת הביעור לשריפה בלבד, עשויה להביא בסופו של דבר להקלה בדין הביעור. שהרי אדם שבערב פסח לא יהיו בידו האמצעים המתאימים לשריפת החמץ, 'יהא יושב בטל', ויפסיד את מצוות ביעור החמץ. השאגת אריה בתשובה דן באריכות בשיטת הרמב"ן שעסקו בה בשיעורים הקודמים, לפיה אדם אינו עובר על בל יראה ובל ימצא על חמץ שאינו ברשותו. במהלך הדברים מקשה השאגת אריה על שיטת הרמב"ן, מדברי הגמרא לעיל:

⁴ נראה שהיחס בין חקירתו של המנחת חינוך ובין חקירתו של ר' חיים מוסבר באופן הבא: המנחת חינוך מוכן היה להעלות על דעתו, שאת מצוות ההשבתה אדם יקיים, גם אם לא עשה כל מעשה מעולם. ייתכן שר' חיים לא מוכן היה להעלות אפשרות כזו - לדבריו כדי לקיים את מצוות העשה יש צורך במעשה. אדם שלא היה ברשותו חמץ מעולם לא יקיים את מצווה העשה. ר' חיים עסק בשאלה מהו היחס בין המעשה ובין התוצאה. האם מוקד ההלכה הוא במעשה ההשבתה, או שמא לצד מעשה ההשבתה הדגש במצווה הוא המצב הסופי בו החמץ מושבת מרשות האדם.

⁵ המנחת חינוך יישוב אף הוא את דברי הרמב"ם באופן דומה, אך נמנע מלתלות את חקירתו במחלוקת ר' יהודה וחכמים. לדבריו הן רש"י והן תוספות (אשר לדבריו נחלקו בחקירת אופי הלכת 'תשביתו') יכולים להסביר את עמדות חכמים ור' יהודה לפי שיטתם. תוספות סוברים שיש חיוב בקום עשה להשבית את החמץ, וחכמים ור' יהודה נחלקו האם זה דווקא בשריפה בלבד, או בכל אופן שהוא. לפי רש"י לעומת זאת, נראה שהגבלת ר' יהודה את ביעור החמץ לשריפה בלבד אינה חלק מהלכת 'תשביתו', אלא קשורה לדין נותר, כלשונו: "ושרפה יליף מנותר אבל לא מתשביתו דלרש"י הוי תשביתו ביטול ולא שרפה ואף אם נאמר דגם שרפה בכלל מ"מ ר"י סובר דדוקא בשרפה אלא באמת זה ענין אחר ויליף מנותר ולא מתשביתו ואין תלוי זב"ז".

ועק"ל ע"ד הרמב"ן מהא דיליף ר"י דאין ביעור חמץ אלא שרפה מק"ו מנותר שאינו בבל יראה ואמרו לו כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין דאם לא מצא עצים לשורפו יהא יושב בטל והרי לדבריו ז"ל האי פלוגתא דר"י ורבנן ע"כ אינו אלא באם אינו מוציא את החמץ מרשותו דאלו במוציאו מרשותו סגי ליה בהכי וא"צ ביעור כלל וא"כ מאי קאמרי רבנן דסופו להקל הא אין סופו להקל דאם לא מצא עצים לשורפו לר"י מחויב להוציאו מרשותו דוקא ותחלתו וסופו להחמיר הוא.

[שו"ת שאגת אריה סימן פ"ג]

לאור דברי הרמב"ן, מתקשה השאגת אריה להבין כיצד ניתן להעמיד את מחלוקת ר' יהודה וחכמים. אם מדובר במקרה בו החמץ אינו נמצא ברשות האדם, לכאורה אין צורך כלל בביעור, ומהי טענת חכמים לר' יהודה. ואם מדובר שהחמץ עדיין ברשותו, מדוע חכמים סוברים שחומרת ר' יהודה סופה להקל, הרי אם לא ימצא עצים לשריפת החמץ, הוא מחויב להוציא את החמץ מרשותו. הקושיה הזו מובילה את השאגת אריה למסקנה הבאה:

ומה שנ"ל בזה הוא זה דוודאי אף על גב דמהני לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא במוציאו מרשותו משום דגבי אזהרה שלהן כתב רחמנא ביתך וגבולך וכל שאינו בביתו וגבולו שוב אינו עובר עליו ואפי' במוציאו מרשותו בתוך הפסח סגי ליה... אבל מ"מ לענין מצות השבתה אינו כן אלא כל היכא שמוציאו מרשותו קודם איסורא שהוא קודם ששעות של ע"פ... שוב לא חל עליו מצות השבתה מה"ת אפי' לאחר זמן איסורא ולאחר שהחמץ וא"צ להשביתו ולבערו מן העולם כלל אבל אם היה ברשותו לאחר שהחמץ לאחר זמן איסורא מעתה חלה עליו מצות השבתה ולא סגי ליה מעתה בהוצאה מרשותו וה"ט משום דכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתים והאי השבתה היינו ביעור מן העולם אי לר"י בשרפה אי לרבנן בכל דבר.

[שם]

השאגת אריה סובר שאף שלשיטת הרמב"ן די בהוצאת החמץ מהרשות בכדי להימנע מאיסורי בל יראה ובל ימצא, מכל מקום, אין בכך בכדי לקיים את מצוות ההשבתה. את חובת ההשבתה ניתן לקיים על ידי ביעור בלבד – לר' יהודה בשריפה ולחכמים בכל דבר. אמנם, חובת השבתת החמץ בביעור חלה מחצות, אך אדם שסילק את חמצו קודם חצות לא התחייב בחובת ההשבתה. בניגוד לכך, אדם שהחזיק ברשותו חמץ לאחר חצות, התחייב בהשבתתו, ושוב אינו נפטר מחובה זו עד שיבער את החמץ מהעולם. לדברי השאגת אריה, טענת חכמים לר' יהודה ברורה – סילוק החמץ מרשות האדם לא מועיל בכדי לקיים את חובת ההשבתה שהתחייב בה לאחר חצות. לכן, במידה והוא לא ימצא עצים לשריפה, אף שהאדם מחויב לסלק את החמץ מרשותו כדי שלא לעבור על איסורי בל יראה ובל ימצא, שוב לא יקיים חובה זו.

נראה שהשאגת אריה סובר שמצוות "תשביתו" היא מצווה עצמאית שיש לקיים ב'קום עשה' על ידי ביעור החמץ, והיא אינה 'תיקון' לאיסורי בל יראה ובל ימצא.

לסיכום: פתחנו את השיעור בשאלת היחס בין חובת השבתת החמץ, ובין איסורי הלאווים על השהיית חמץ. למדנו את דברי המנחת חינוך, שחקר האם מצוות השבתת החמץ כוללת מעשה אקטיבי, ובכך היא שונה מאיסורי הלאווים, או שמא מדובר במצוות עשה שניתן לקיים גם על ידי הימנעות ממעשה. לאחר מכן עברנו לדון בדברי ר' חיים, שעסק במחלוקת ר' יהודה וחכמים לגבי אופן ביעור החמץ. לדבריו ר' יהודה המצריך ביעור חמץ בשריפה בלבד סובר שאופי מצוות ההשבתה ממוקד בפעולה על 'חפץ' החמץ, בעוד חכמים סוברים שעיקר ההשבתה היא הבאת האדם את עצמו למצב בו הוא אינו מחזיק חמץ ברשותו בפסח. הערנו שייתכן שלדברי ר' חיים אין כל אפשרות לקיים את חובת ההשבתה ללא מעשה אקטיבי, אלא שהשאלה היא מהו הרכיב המשמעותי – פעולת ההשבתה או תוצאתה. לסיום למדנו את דברי השאגת אריה הסובר שמצוות ההשבתה מתייחדת

בכך שהיא כוללת ביעור החמץ מהעולם, בעוד את איסורי הלאווים ניתן לשמור על ידי הוצאת החמץ מהרשות בלבד.

בעזרת ה' בשיעור הבא נדון בדין ביטול חמץ.

להערות ולתגובות: איציק וולטרס

ltzikw7@gmail.com